

Valvira

Tillstånds- och tillsynsverket
för social- och hälsovården

Tillståndspliktig detaljhandel med tobaksprodukter och nikotinvätskor

Anvisning 13/2016

Innehåll

1.	Inledning	3
2.	Detaljhandel med tobaksprodukter och nikotinvätskor.....	3
2.1.	Allmänt.....	3
2.2.	Detaljhandelstillstånd enligt den gamla tobakslagen och anmälan om försäljning av nikotinvätskor.....	4
2.3.	Försäljarens minimiålder.....	5
2.4.	Fortlöpande övervakning av köpsituationen	5
2.5.	Detaljhandel med andra produkter som avses i tobakslagen	6
3.	Detaljhandelstillstånd, ansökan om tillstånd och förutsättningar för beviljande	6
3.1.	Detaljhandelstillstånd för tobaksprodukter och nikotinvätskor	6
3.1.1.	Definitioner av försäljningsställe och försäljningsdisk.....	7
3.1.2.	Detaljhandelstillstånd för kommunikationsmedel.....	7
3.2.	Ansökan om tillstånd.....	8
3.2.1.	Myndighet som beviljar tillstånd.....	9
3.2.2.	Elektroniska ansökningar	9
3.2.3.	Ansökningar på pappersblanketter	9
3.3.	Förutsättningar och hinder för beviljande av detaljhandelstillstånd	10
3.4.	Tillståndsansökans innehåll.....	10
3.4.1.	Redogörelse över de produkter som säljs	11
3.4.2.	Godtagbar plan för egenkontroll	11
3.4.3.	Försäljningsdiskarnas antal och placering.....	12
3.4.4.	Placering av produkter som avses i tobakslagen vid försäljningsdisken och förbud mot synlighållande	13
4.	Beslutsfattande och sökande av ändring	14
5.	Detaljhandelstillståndet ska hållas framlagt	15
6.	Om detaljhandelstillståndet ändras eller försäljningen upphör.....	16
7.	Register över detaljhandelstillstånd och anmälningar om partihandel samt offentligt register	17
8.	Övervakning av detaljhandel.....	18
8.1.	Tillståndshavarens egenkontroll	18
8.2.	Myndighetstillsyn.....	18
8.2.1.	Kommunens övervaknings- och anmälningskyldigheter och förfarande i övervakningssituationer	18
8.2.2.	Myndighetens inspektions- och provtagningsrätt samt rätt till information	19
9.	Återkallande av detaljhandelstillstånd och brott vid försäljning av tobak	20
9.1.	Återkallande av detaljhandelstillstånd.....	20
9.1.1.	Återkallande för viss tid.....	20
9.1.2.	Permanent återkallande	21
9.1.3.	Prövning vid återkallande av detaljhandelstillstånd	22
9.2.	Brott vid försäljning av tobak.....	22
10.	Avgifter för tillstånd och övervakning.....	23
11.	Lagar och förordningar	23

Dnr 6048/06.10.06.00/2016

15.8.2016

1. Inledning

Enligt 1 § i tobakslagen är syftet med lagen att användningen av tobaksprodukter och andra nikotinhaltiga produkter som innehåller för människor giftiga ämnen och orsakar beroende ska upphöra.

Tobaksprodukter och nikotinvätskor får säljas eller på annat sätt överlåtas i detaljhandel endast av en sådan näringsidkare som har ett detaljhandeltillstånd som beviljats av den kommun där försäljningsstället ligger. Detaljhandeltillstånd krävs också för att dessa produkter ska kunna köpas av en partiförsäljare för återförsäljning.

Denna anvisning är avsedd som guide och hjälpmedel för myndigheter som ansvarar för övervakningen av tobakslagen och näringsidkare som säljer tobaksprodukter och nikotinvätskor i sin näringsverksamhet när det gäller efterlevnaden och tillämpningen av bestämmelserna om detaljhandel. Den innehåller anvisningar för kommunala myndigheter om omständigheter som ska beaktas i behandlingen av ansökningar om detaljhandeltillstånd när det gäller att bedöma huruvida förutsättningarna för detaljhandeltillstånd uppfylls och övervaka detaljhandeln i olika situationer. Därtill inkluderar den anvisningar för näringsidkare som ska ansöka om detaljhandeltillstånd.

Anvisningen innehåller inga separata instruktioner om partihandel med tobaksprodukter och nikotinvätskor. Information om detta finns på Valvira webbplats. I denna anvisning behandlas emellertid delvis de bestämmelser i tobakslagen som ska beaktas också i partihandel med dessa produkter.

2. Detaljhandel med tobaksprodukter och nikotinvätskor

2.1. Allmänt

Med tobaksprodukt avses en produkt som kan förbrukas och som helt eller delvis består av tobak (nicotiana) (2 § 1 mom. 1 punkten i tobakslagen). Tobaksprodukter är bland annat cigaretter, cigariller, cigarrer, cigarettobak, piptobak eller annan lös tobak, örtcigaretter som innehåller tobaksplanta, vattenpiptobak och motsvarande produkter.

Med nikotinvätska avses vätska som innehåller nikotin och är avsedd för förångning med hjälp av en elektronisk cigarett och som inte innehåller mer nikotin än 20 milligram per milliliter och inte ska användas för de ändamål som avses i 3 § 1 mom. i läkemedelslagen (395/1987) (2 § 1 mom. 19 punkten i tobakslagen).

Enligt 44 § 1 mom. i tobakslagen får tobaksprodukter och nikotinvätskor säljas eller på annat sätt överlåtas i detaljhandel endast på grundval av ett detaljhandeltillstånd som beviljats av den kommun där försäljningsstället ligger. Näringsidkare som vill sälja eller på annat sätt överlåta tobaksprodukter och nikotinvätskor i detaljhandel ska således ansöka om tillstånd för sin verksamhet. Både tobaksprodukter och nikotinvätskor kan säljas på

Dnr 6048/06.10.06.00/2016

15.8.2016

basis av ett och samma tillstånd. Näringsidkare som har ett detaljhandels-tillstånd enligt den gamla tobakslagen (693/1976) ska dock göra en anmälan till kommunen innan de inleder detaljhandel med nikotinvätskor (se punkt 2.2).

Detaljhandelstillståndet berättigar till försäljning av sådana nikotinvätskor vilka uppfyller den definition på nikotinvätska som anges i tobakslagen och om vilka en förhandsanmälan enligt 26 § i tobakslagen har gjorts. Tillverkaren eller importören ska lämna anmälan till Valvira senast sex månader innan produkten lanseras på marknaden.

Detaljhandelstillståndet berättigar inte till försäljning av sådana nikotinhal-tiga vätskor som innehåller mer nikotin än 20 milligram per milliliter eller som ska användas för ett ändamål som är förenligt med 3 § 1 mom. i läke-medelslagen. Denna typ av vätskor får endast säljas med stöd av ett så-dant detaljhandelstillstånd som avses i läkemedelslagen.

Tobaksprodukter och nikotinvätskor får inte säljas till den som inte har fyllt 18 år, och de får inte heller säljas från en automat (53 och 57 § i tobaksla-gen). Dessutom är distansförsäljning av tobaksprodukter och nikotinvätskor förbjuden såväl inom som över Finlands gränser (58 § i tobakslagen). I fråga om nikotinvätskor är gränsöverskridande distansförsäljning emeller-tid förbjuden först från och med den 1 januari 2017.

2.2. *Detaljhandelstillstånd enligt den gamla tobakslagen och anmälan om försäljning av nikotinvätskor*

Den nya tobakslagen (549/2016) trädde i kraft den 15 augusti 2016. De-taljhandelstillstånd som beviljats med stöd av den gamla tobakslagen (693/1976) hålls i kraft efter att den nya tobakslagen trätt i kraft, och till-ståndsinnehavarna behöver inte ansöka om ett nytt tillstånd. Efter 2016 är det dock förbjudet att på grundval av ett tillstånd som beviljats med stöd av den gamla tobakslagen fortsätta bedriva en sådan verksamhet för vil-ken tillstånd inte kan beviljas med stöd av den nya tobakslagen. Till exem-pel får distansförsäljning av tobaksprodukter för vilken detaljhandelstill-stånd har beviljats med stöd av den gamla tobakslagen inte längre fort-sätta efter 2016.

Enligt 48 § i tobakslagen får den som har ett sådant detaljhandelstillstånd för tobaksprodukter som beviljats med stöd av den gamla tobakslagen på samma försäljningsställe även sälja nikotinvätskor, efter att först ha gjort en skriftlig anmälan till den kommun som beviljat tillståndet och lämnat en uppdatering av de uppgifter som avses i 46 § 1 mom. i tobakslagen (se stycke 3.4).

Näringsidkaren behöver således inte ansöka om ett nytt detaljhandelstill-stånd för nikotinvätskor, men för att få sälja nikotinvätskor måste nä-ringsidkaren göra en skriftlig anmälan om detta till kommunen och uppdatera uppgifterna i den tidigare tillståndsansökan så att också försäljningen av nikotinvätskor beaktas i dessa. Kommunen behöver inte fatta ett beslut

Dnr 6048/06.10.06.00/2016

15.8.2016

på basis av anmälan, utan det räcker att kommunen utan dröjsmål informerar näringsidkaren om att den mottagit anmälan om försäljning av nikotinvätskor.

Anmälan till kommunen ska göras innan försäljningen av nikotinvätskor inleds på försäljningsstället. Anmälan ska också ha gjorts innan nikotinvätskor får köpas från en partiförsäljare.

Anmälan med bilagor ska lämnas skriftligt till den kommun som beviljat detaljhandelstillståndet. Näringsidkaren kan skriva ut en färdig blankettmall för anmälan i FöretagsFinlands portal yrityssuomi.fi. Anmälan kan åtminstone tills vidare inte göras elektroniskt.

2.3. *Försäljarens minimiålder*

Den som säljer tobaksprodukter eller nikotinvätskor i näringsverksamhet ska vara minst 18 år gammal (tobakslagen 56 §). Yngre personer får dock sälja sådana produkter om försäljningen sker under övervakning av en person som har fyllt 18 år. En myndig person ska i praktiken kunna övervaka situationer där en minderårig försäljare säljer sådana produkter som nämns i bestämmelsen och ska med andra ord fortlöpande kunna övervaka den minderåriga försäljaren.

2.4. *Fortlöpande övervakning av köpsituationen*

En försäljare av tobaksprodukter och nikotinvätskor måste vara närvarande på försäljningsstället så att han eller hon fortlöpande kan övervaka en köpsituation (tobakslagen 55 §). Med närvaro avses försäljarens fysiska närvaro vid försäljningsdisken. Därför uppfyller till exempel övervakning av en försäljningshylla via en bildskärm inte bestämmelsens krav på att försäljaren ska vara närvarande. För att försäljaren ska kunna anses vara närvarande vid försäljningsdisken ska han eller hon i praktiken kunna övervaka åldersgränserna och vid behov också frånta en minderårig produkt. Bestämmelsen ska beaktas när försäljningsdiskarna för de produkter som anges i bestämmelsen placeras på försäljningsstället.

Med köpsituation avses följande händelsekedja: en produkt väljs, betalas och tas emot. Alla sådana situationer där en kund väljer till exempel tobaksprodukter eller nikotinvätskor, betalar produkterna i kassan eller får dem i sin besittning betraktas således som köpsituationer, och försäljaren ska kunna övervaka dem alla fortlöpande. Det innebär att till exempel en försäljare som arbetar vid kassan ska fortlöpande och direkt kunna övervaka också sådana kunder som studerar en eventuell katalog som sammanställts över de tobaksprodukter som säljs på försäljningsstället. Vid varje försäljningsdisk på försäljningsstället ska det hela tiden finnas en försäljare som övervakar köpsituationer som involverar dessa produkter. Med andra ord ska försäljningsdisken stängas för den tid som försäljaren håller paus, eller också ska en annan försäljare stå vid kassan under pausen.

Dnr 6048/06.10.06.00/2016

15.8.2016

2.5. *Detaljhandel med andra produkter som avses i tobakslagen*

En näringsidkare som enbart säljer tobakssurrogat, röktilbehör eller elektroniska cigaretter behöver inte ansöka om detaljhandelstillstånd för försäljningen av produkterna. Näringsidkaren ska emellertid iaktta andra bestämmelser i tobakslagen som gäller dessa produkter. Som exempel kan nämnas tobakslagens 53 §, som förbjuder försäljning av produkterna till personer under 18 år, och 54 §, som föreskriver om näringsidkarens skyldighet att uppgöra och genomföra en plan för egenkontroll.

Därtill ska bestämmelserna om försäljarens minimiålder och skyldigheten att fortlöpande övervaka en köpsituation iakttas också när det gäller detaljhandel med tobakssurrogat, röktilbehör och elektroniska cigaretter. Det är också förbjudet att sälja dessa produkter från en automat. Distansförsäljning av elektroniska cigaretter inom och över landets gränser är inte heller tillåten. Gränsöverskridande distansförsäljning av elektroniska cigaretter är emellertid på grundval av en övergångsbestämmelse förbjuden först från och med den 1 januari 2017.

Valvira's webbplats innehåller mer information om bestämmelserna om detaljhandel med de produkter som avses i tobakslagen.

3. **Detaljhandelstillstånd, ansökan om tillstånd och förutsättningar för beviljande**

3.1. *Detaljhandelstillstånd för tobaksprodukter och nikotinvätskor*

Ett detaljhandelstillstånd kan gälla tills vidare eller en viss tid. Tillståndet kan beviljas för en viss tid, om verksamheten är av tidsbunden karaktär. Det är fråga om tidsbunden verksamhet i sådana fall där näringsidkaren säljer tobaksprodukter eller nikotinvätskor endast under en viss tidpunkt eller period, till exempel i samband med ett evenemang, och verksamheten inte är varaktig. Det kan handla till exempel om att de lokaler där detaljhandeln bedrivs har hyrts ut till näringsidkaren för en bestämd tid eller att produkterna säljs under ett evenemang som varar en viss tid (t.ex. en festival). Om näringsidkaren säljer produkter årligen på samma försäljningsställe, till exempel endast under sommarsäsongen, kan detaljhandelstillstånd beviljas så att det gäller tills vidare. Detta förutsätter dock att inga ändringar sker på försäljningsstället eller i näringsidkarens verksamhet. Ett tillstånd för viss tid kan beviljas för högst ett år.

Detaljhandelstillståndet gäller ett specifikt försäljningsställe och en specifik tillståndshavare. En näringsidkare som har beviljats ett detaljhandelstillstånd för ett visst försäljningsställe och en viss adress kan inte börja sälja tobaksprodukter eller nikotinvätskor på ett annat detaljhandelsställe (på en annan adress) förrän han eller hon har fått detaljhandelstillstånd för detta. En näringsidkare som bedriver detaljhandel med tobaksprodukter eller nikotinvätskor på flera försäljningsställen ska alltså skaffa separata detaljhandelstillstånd för alla försäljningsställen.

Detaljhandelstillståndet kan inte heller överföras på någon annan. Om en ny företagare tar över efter näringsidkaren kan den nya företagaren inte

Dnr 6048/06.10.06.00/2016

15.8.2016

sälja tobaksprodukter eller nikotinvätskor på försäljningsstället förrän han eller hon har beviljats ett detaljhandelstillstånd. Tillståndet är bundet till ett FO-nummer (en juridisk person). Därför måste näringsidkaren ansöka om ett nytt detaljhandelstillstånd också i det fall att han eller hon byter FO-nummer. Med andra ord ska ett nytt detaljhandelstillstånd sökas om näringsidkarens eller företagens FO-nummer eller försäljningsställets adress ändras. Om adressen ändras till exempel på grund av att kommunen ändrar namnet på gatan behöver inget nytt tillstånd sökas, utan adressändringen ska då anmälas till de kommunala myndigheterna.

3.1.1. Definitioner av försäljningsställe och försäljningsdisk

Ett försäljningsställe är per definition det ställe där detaljhandel med tobaksprodukter och nikotinvätskor bedrivs. Detaljhandelstillståndet gäller enligt 44 § i tobakslagen ett specifikt försäljningsställe, vilket innebär att ett separat detaljhandelstillstånd ska sökas för varje försäljningsställe där det säljs tobaksprodukter och nikotinvätskor.

Det ska alltid finnas minst en försäljningsdisk på ett försäljningsställe, dvs. en fristående kundservicedisk med överlåtelse- och kassafunktioner för tobaksprodukter och nikotinvätskor. Till exempel i kiosker eller på servicestationer finns det således ofta bara en försäljningsdisk, medan ett stort varuhus kan ha flera försäljningsdiskar.

Skillnaden mellan definitionerna av försäljningsställe och försäljningsdisk kan också analyseras med hjälp av följande exempel. Tobaksprodukter säljs på ett hotell där det finns flera restauranger och barer som ägs av hotellägaren. Kunderna kan köpa tobaksprodukter på alla restauranger och barer och även vid hotellets infodisk. I detta fall definieras hotellet som försäljningsställe, och med försäljningsdiskar avses alla fristående kundservicediskar med överlåtelse- eller kassafunktioner för tobaksprodukter i de restauranger och barer som finns i hotellet (på samma adress) och som verkar under samma näringsidkares namn, samt hotellets infodisk. I exempelfallet skulle man alltså ansöka om bara ett detaljhandelstillstånd för hotellet.

I vissa fall kan försäljningsdiskarna på ett och samma försäljningsställe ligga t.o.m. mycket långt ifrån varandra. Som exempel kan nämnas slutna gruv- eller fabriksområden där hela området har en enda adress. I sådana fall kan en näringsidkare ha flera försäljningsdiskar för tobaksprodukter och nikotinvätskor på området. Dessa omfattas då av ett enda detaljhandelstillstånd och kan finnas på t.o.m. flera kilometers avstånd från varandra.

3.1.2. Detaljhandelstillstånd för kommunikationsmedel

Med försäljning i kommunikationsmedel avses situationer där detaljhandeln med tobaksprodukter och nikotinvätskor sker i ett mobilt kommunikationsmedel. Som kommunikationsmedel betraktas vatten- och luftfarkoster, såsom fartyg och flygplan, samt tåg, bussar och spårvagnar. Tillstånd för försäljning i kommunikationsmedel beviljas av sökandens hemkommun.

Dnr 6048/06.10.06.00/2016

15.8.2016

Skillnaden mellan definitionerna av försäljningsställe och försäljningsdisk i kommunikationsmedel kan vara av särskild betydelse, och definitionen varierar från fall till fall. Försäljningsvagnar som typiskt används i kommunikationsmedel såsom flygplan och tåg betraktas som försäljningsdiskar då de tillhör samma näringsidkare. Således kan exempelvis ett flygbolag som fungerar som näringsidkare för sin verksamhet med försäljningsvagnar ansöka om bara ett detaljhandelstillstånd för tobak, och i tillståndsansökan uppge som försäljningsdiskar alla de bolagets försäljningsvagnar som används i bolagets flygplan. Samma förfarande gäller för försäljningsvagnar på tåg.

För restaurangvagnar i tåg ska man däremot ansöka om särskilt tillstånd för försäljningsstället. Med andra ord definieras en restaurangvagn som ett försäljningsställe, inte som en försäljningsdisk. Detta beror på att en restaurangvagn, dvs. en restaurang som är verksam i en tågvagn, alltid finns i en specifik vagn och är skild från övriga restaurangvagnar. Situationen kan jämföras till exempel med restaurangkryssare, för vilka man också ska ansöka om separata detaljhandelstillstånd för respektive försäljningsställe.

3.2. *Ansökan om tillstånd*

Kommunen beviljar på skriftlig ansökan ett detaljhandelstillstånd för ett visst försäljningsställe för detaljhandel med tobaksprodukter och nikotinvätskor i näringsverksamhet. Tillståndet söks hos den kommun där försäljningsstället finns eller, om det är fråga om detaljhandel i ett mobilt kommunikationsmedel, hos näringsidkarens hemkommun. Om det däremot är fråga om ett fordon som kör från ett evenemang till ett annat och tobaksprodukter eller nikotinvätskor säljs från fordonet medan det står parkerat, ska tillstånd sökas för varje kommun där försäljningsstället finns.

Om detaljhandelstillstånd söks för fler än ett försäljningsställe ska en separat ansökan lämnas in gällande varje försäljningsställe. Detta innebär till exempel att man för en och samma affärskedjas affärer i en och samma kommuns eller samkommuns område ska lämna in en separat ansökan om detaljhandelstillstånd för varje försäljningsställe hos den behöriga kommunala myndigheten.

Ansökan om detaljhandelstillstånd kan göras antingen elektroniskt eller på en pappersblankett. Ansökningsblanketter och ifyllningsanvisningar finns i webbportalen yrityssuomi.fi. Det gäller att fylla i ansökan så väl som möjligt och läsa igenom ifyllningsanvisningarna noggrant. Om kommunen nämligen anser att den på basis av ansökan och dess bilagor inte har fått en tillräcklig redogörelse för att kunna bevilja tillståndet blir den tvungen att begära tilläggsutredningar av den sökande. Detta kan fördröja behandlingen av ansökan hos kommunen.

Ansökan om detaljhandelstillstånd ska lämnas in i god tid innan det nya försäljningsstället öppnas, eftersom försäljningen av tobaksprodukter eller

Dnr 6048/06.10.06.00/2016

15.8.2016

nikotinvätskor inte kan inledas förrän kommunen har beviljat tillstånd för verksamheten.

3.2.1. Myndighet som beviljar tillstånd

Enligt 44 § i tobakslagen är kommunen behörig att bevilja tillstånd för detaljhandel med tobaksprodukter och nikotinvätskor. Inom kommunen beviljas tillståndet av den kommunala tillsynsmyndighet som avses i 8 § i tobakslagen. I kommunallagen finns bestämmelser om överföring av ett kommunalt organs behörighet till en enskild tjänsteinnehavare.

3.2.2. Elektroniska ansökningar

Ansökan bör i första hand göras på en riksomfattande elektronisk ansökningsblankett, eftersom behandlingen av tillståndsärendet då löper snabbare. Sökanden behöver inte identifiera sig för att kunna fylla i eller skicka en elektronisk ansökan. Innan den elektroniska tillståndsansökan skickas ska den bifogas en fil med en plan för egenkontroll. Sökanden kan använda Valvira modell till plan för egenkontroll som grund för sin plan eller göra upp en helt egen plan för egenkontroll. Modellen till plan för egenkontroll och anvisningar för hur planen ska göras upp och bifogas till den elektroniska tillståndsansökan finns på Valvira webbplats och i webbportalen yrityssuomi.fi (se punkt 3.4.2).

Näringsidkaren får genast efter att ha skickat iväg den elektroniska ansökan ett meddelande från systemet som bekräftar att ansökan har mottagits och som kan användas som bevis på att ansökan har lämnats in. Bekräftelsen innehåller ett sammandrag av de uppgifter som getts i ansökan och ett riksomfattande tillståndsnummer, som bibehålls oförändrat så länge tillståndet är i kraft. Om sökanden har uppgett sin e-postadress i ansökan skickas bekräftelsen också direkt till hans eller hennes e-postlåda. Det bör noteras att det tillståndsnummer som fås som bekräftelse ännu inte berättigar till försäljning av tobaksprodukter och nikotinvätskor, utan försäljningen kan inledas först efter att kommunen har beviljat detaljhandelstillståndet. Systemet styr automatiskt den elektroniska ansökan till rätt kommunal myndighet för behandling.

3.2.3. Ansökningar på pappersblanketter

Näringsidkaren kan också lämna in sin ansökan på en pappersblankett direkt till den kommunala tillsynsmyndighet som beviljar tillståndet. Den aktuella myndighetens kontaktuppgifter kan kontrolleras på Valvira webbplats på adressen www.valvira.fi/tupakka. Uppgifterna kommer fram när man klickar på respektive kommuns namn i rullgardinsmenyn. Kommunen för in de uppgifter i detaljhandelstillståndsregistret som är nödvändiga för beviljandet av tillståndet. I webbportalen yrityssuomi.fi, som näringsidkarna och kommunerna har tillgång till, finns en färdig ansökningsblankett som kan skrivas ut och fyllas i. Näringsidkaren får inget tillståndsnummer ännu i det skedet då en ansökan på pappersblankett lämnas in.

Dnr 6048/06.10.06.00/2016

15.8.2016

Enligt 17 § i förvaltningslagen (434/2003) är tillsynsmyndigheten skyldig att på begäran ge den sökande ett intyg över att ansökan har lämnats in.

3.3. *Förutsättningar och hinder för beviljande av detaljhandelstillstånd*

Enligt 45 § i tobakslagen beviljar kommunen på ansökan ett detaljhandelstillstånd för försäljning av tobaksprodukter och nikotinvätskor i näringsverksamhet, förutsatt att

- 1) sökanden har uppnått myndighetsåldern
- 2) sökanden har lämnat in en godtagbar plan för egenkontroll
- 3) sökanden inte har innehaft ett sådant detaljhandelstillstånd enligt den gällande tobakslagen eller den gamla tobakslagen som har återkallats permanent under de senaste två åren, och
- 4) försäljningsstället inte ligger
 - a) i daghemslokaler, i lokaler för familjedagvård eller på daghemslokalers utomhusområden,
 - b) i sådana lokaler eller på sådana utomhusområden vid inrättningar där vård meddelas med stöd av barnskyddslagen (417/2007) eller mentalvårdslagen (1116/1990) som är avsedda för personer som inte fyllt 18 år, eller
 - c) i lokalerna vid läroanstalter som ger grundläggande utbildning, yrkesutbildning eller gymnasieutbildning och deras elevhem samt på utomhusområden som används av en sådan läroanstalt.

Tillstånd får dock inte beviljas om den verksamhet som avses i ansökan uppenbarligen strider mot tobakslagen eller om försäljningsstället inte kan övervakas av kommunen till exempel på grund av dess läge. Dessa omständigheter framgår i allmänhet av planen för egenkontroll, som följer som bilaga till ansökan.

Utgångsläget är att det inte är nödvändigt att tillsynsmyndigheten gör inspektionsbesök innan tillstånd beviljas, om ansökan innehåller de uppgifter och utredningar som krävs och tillståndet kan beviljas på basis av denna information. Behovet av inspektion vid beviljande av detaljhandelstillstånd avgörs från fall till fall.

Detaljhandelstillstånd ska beviljas om ansökan och verksamheten enligt denna uppfyller de krav som ställs i lagen.

3.4. *Tillståndsansökans innehåll*

Ansökan om detaljhandelstillstånd ska enligt 46 § i tobakslagen innehålla följande uppgifter:

- sökandens namn eller firma och kontaktuppgifter i Finland, personbeteckning eller företags- och organisationsnummer (FO-nummer) samt adressen till försäljningsstället för produkterna,

Dnr 6048/06.10.06.00/2016

15.8.2016

- en redogörelse för vilka produkter ansökan om detaljhandelstillstånd avser,
- en plan för egenkontroll,
- en redogörelse för antalet försäljningsdiskar och deras placering på försäljningsstället,
- en redogörelse för framläggning av tobaksprodukter, tobakssurrogat, rökstillbehör, elektroniska cigaretter och nikotinvätskor vid försäljningsdisken.

3.4.1. Redogörelse över de produkter som säljs

Ur ansökan om detaljhandelstillstånd ska det framgå vilka produkter ansökan gäller. I praktiken innebär detta att sökanden i tillståndsansökan ska ange om ansökan gäller försäljning av endast tobaksprodukter eller endast nikotinvätskor eller försäljning av bägge produktgrupperna.

Om det senare sker en ändring i tillståndsinnehavarens produktsortiment är han eller hon skyldig att underrätta den kommun som beviljat tillståndet om detta. Informationen är väsentlig för kommunen, eftersom övervakningsavgiftens storlek beror på om man på försäljningsstället säljer enbart tobaksprodukter eller nikotinvätskor eller bägge produktgrupperna. Samtidigt får kommunen också reda på hur omfattande tillsyn försäljningsstället kräver. Om tillståndshavaren i samband med ansökan om detaljhandelstillstånd har uppgett att försäljningen omfattar endast tobaksprodukter och senare utvidgar den till att omfatta också nikotinvätskor ska kommunen informeras om ändringen. Om tillståndshavaren inte gör den ändringsanmälan som krävs har kommunen med stöd av 97 § i tobakslagen rätt att återkalla detaljhandelstillståndet under vissa förutsättningar (se punkterna 9.1.1 och 9.1.2).

3.4.2. Godtagbar plan för egenkontroll

En förutsättning för beviljande av detaljhandelstillstånd är att det finns en godtagbar plan för egenkontroll. Planen för egenkontroll är skriftliga anvisningar som innehavaren av detaljhandelstillståndet har sammanställt om verkställandet av försäljningsförbudet på försäljningsstället. Syftet med planen för egenkontroll är att förhindra att tobaksprodukter, nikotinvätska, tobakssurrogat, rökstillbehör eller elektroniska cigaretter överläts till personer som är yngre än 18 år, och genom planen för egenkontroll bevisar näringsidkaren sin kapacitet att övervaka åldersgränserna.

Näringsidkaren ska som bilaga till tillståndsansökan lämna in som separat handling en sådan plan för egenkontrollen av respektive försäljningsställe som uppfyller kraven i 54 § i tobakslagen och social- och hälsovårdsministeriets förordning om detaljhandel med tobaksprodukter och motsvarande produkter (593/2016, nedan detaljhandelsförordningen)

Valvira har sammanställt en modell till en plan för egenkontroll som uppfyller bestämmelserna och som näringsidkaren kan använda som grund för sin egen plan för egenkontroll. Om den sökande fyller i en elektronisk tillståndsansökan, ska en plan för egenkontroll bifogas ansökan i filformat.

Dnr 6048/06.10.06.00/2016

15.8.2016

Den modell till plan för egenkontroll som Valvira har sammanställt kan fyllas i elektroniskt och sparas på datorn, och därifrån hämtas som datafil och bifogas den elektroniska tillståndsansökan. Modellen till plan för egenkontroll ingår i anvisningen för egenkontroll, som finns som helhet på Valviras webbplats (www.valvira.fi) och i webbportalen yrittysuomi.fi. Anvisningen för egenkontroll och modellen till plan för egenkontroll underlättar genomförandet av egenkontrollen. Näringsidkaren kan använda modellen till plan för egenkontroll som sådan eller skraddarsy en plan som lämpar sig för näringsidkarens egna behov.

Det bör observeras att planen för egenkontroll ska fungera som anvisningar om hur försäljningsförbudet verkställs uttryckligen på ett enskilt försäljningsställe. Därför ska planen för egenkontroll innehålla uppgifter om respektive försäljningsställe i enlighet med kraven i detaljhandelsförordningen. Det räcker alltså inte att man skickar in bara den färdiga modellen utan uppgifter om det enskilda försäljningsstället. Även om man använder Valviras modell måste man givetvis fylla i detaljerade uppgifter om försäljningsstället i de punkter som reserverats för detta. Annars kan den kommunala myndigheten som beviljar tillståndet inte bedöma om försäljningsställets plan för egenkontroll uppfyller kraven enligt tobakslagen och detaljhandelsförordningen och om detaljhandelstillstånd kan beviljas.

3.4.3. Försäljningsdiskarnas antal och placering

Den som ansöker om detaljhandelstillstånd ska ge en redogörelse för antalet försäljningsdiskar och deras placering på försäljningsstället.

Försäljningen av tobaksprodukter och nikotinvätskor vid försäljningsdiskarna ska ordnas så att försäljaren fortlöpande kan övervaka köpsituationen. Detta innebär att försäljningsdiskarna måste placeras på ett sådant sätt på försäljningsstället att det är möjligt att fortlöpande övervaka en köpsituation. Som köpsituation betraktas följande händelsekedja: en produkt väljs, betalas och tas emot (se punkt 2.4).

I tillståndsansökan ska antalet försäljningsdiskar på försäljningsstället uppges. Med antal försäljningsdiskar avses maximiantalet fristående kundservicediskar med överlåtelse- eller kassafunktioner för tobaksprodukter och nikotinvätskor som samtidigt är i användning på försäljningsstället. Som försäljningsdisk betraktas alla sådana fristående kundservicediskar där tobaksprodukter och nikotinvätskor överläts eller där kunderna kan betala för sådana produkter.

Enskilda kiosker eller servicestationer har ofta bara en försäljningsdisk för tobak medan ett stort varuhus kan ha flera försäljningsdiskar för tobak i användning samtidigt. Om till exempel en livsmedelsbutik har en kassalinje med tio kassor, av vilka tre överlåter tobaksprodukter och nikotinvätskor men alla tio tar emot betalningar för sådana produkter innebär det att försäljningsstället som mest har tio försäljningsdiskar för tobaksprodukter och nikotinvätskor i användning samtidigt (tio försäljningsdiskar med

Dnr 6048/06.10.06.00/2016

15.8.2016

kassafunktioner, av vilka tre också har funktioner för överlåtelse av produkter). Antalet försäljningsdiskar anger i huvuddrag omfattningen av försäljningsverksamheten och behovet av övervakning.

Ur ansökan om detaljhandelstillstånd ska framgå var försäljningsdiskarna finns på försäljningsstället. Om försäljningsdiskar har placerats någon annanstans än i omedelbar närhet till kassor eller info- eller servicediskar bör sökanden bifoga en planritning över försäljningsstället där dessa försäljningsdiskar finns utmärkta. Med hjälp av planritningen kan den myndighet som behandlar tillståndet bedöma om försäljningsdiskarna har placerats så att det är möjligt att fortlöpande övervaka köpsituationer som involverar produkterna i fråga.

Med mobila försäljningsdiskar avses i tillståndsansökan särskilt sådana försäljningsvagnar som används främst i kommunikationsmedel, såsom tåg och flygplan. I fråga om mobila försäljningsdiskar behöver ingen planritning över försäljningsstället lämnas in.

3.4.4. Placering av produkter som avses i tobakslagen vid försäljningsdisken och förbud mot synlighållande

Sökanden ska i ansökan om detaljhandelstillstånd redogöra för placeringen av tobaksprodukter, tobakssurrogat, rökstillbehör, elektroniska cigaretter och nikotinvätskor vid försäljningsdisken. Redogörelsen ska alltså omfatta alla sådana produkter som inte får säljas till minderåriga. I placeringen av produkterna ska man beakta det förbud mot synlighållande som anges i 71 § i tobakslagen samt andra bestämmelser i tobakslagen som gäller placering av produkter.

De produkter som avses i tobakslagen ska placeras så att den som säljer tobaksprodukter, tobakssurrogat, rökstillbehör, elektroniska cigaretter och nikotinvätskor fortlöpande ska kunna övervaka en köpsituation i enlighet med 55 § i tobakslagen.

Tobaksprodukter, tobakssurrogat, elektroniska cigaretter, nikotinvätskor och deras varumärken får inte hållas synliga i detaljhandel med tobaksprodukter, tobakssurrogat, rökstillbehör, tobaksimitationer, elektroniska cigaretter eller nikotinvätskor (tobakslagen 71 §). Bestämmelsen tillämpas inte på sådana försäljningsställen med separat ingång som nästan enbart säljer i tobakslagen avsedda produkter, där produkterna och deras varumärken inte kan ses utanför försäljningsstället (nedan specialaffär). Bestämmelsen gäller inte heller försäljning av produkter på fartyg i internationell sjöfart.

Valviras anvisning om förbud mot synlighållande har uppdaterats i enlighet med den nya tobakslagen. Anvisningen finns på Valviras webbplats.

Oberoende av förbudet mot synlighållande tillämpas tobakslagens reglering om framläggande av produkter och anvisningarna om detta till den del det är tillåtet att synlighålla produkterna. Det handlar då bland annat om

Dnr 6048/06.10.06.00/2016

15.8.2016

framläggande av produkter i partiaffärer och specialaffärer eller till exempel framläggande av röktilbehör i en livsmedelsbutik.

Tobaksprodukter, tobakssurrogat, röktilbehör, tobaksimitationer, elektroniska cigaretter eller nikotinvätska får inte marknadsföras (tobakslagen, 68 §). Marknadsföringsförbudet gäller också placeringen och framläggandet av de ovannämnda produkterna till den del det enligt tobakslagen är tillåtet att synlighålla dem.

Det är fråga om reklamässigt framläggande av produkter bland annat i följande fall:

- En produkt eller produktgrupp ställs på en separat hylla eller framhävs på något sätt så att produkterna syns bättre.
- Produkterna har placerats i omedelbar närhet av (försäljningsställets storlek måste beaktas vid prövningen) barnprodukter eller sådana produkter som intresserar huvudsakligen dem som ännu inte fyllt 18 år (sötsaker, serietidningar o.d.).
- Priset på en enskild produkt framhävs på något sätt.
- Namn eller andra kännetecken på produkter som omfattas av tobakslagen finns framställda någon annanstans än på detaljhandelsförpackningarna.
- På försäljningsstället används anslag med reklamässiga sloganer.
- De lagstadgade hälsovarningarna på detaljhandelsförpackningen döljs.
- Hälsovarningarnas synlighet i en köpsituation försvåras på något annat sätt.
- Man fäster minderårigas uppmärksamhet genom att använda framträdande K/F-18-märkning.
- Det lagstadgade anslaget om försäljningsförbud finns i bakgrunden eller dess text står med mindre bokstäver än andra anslag eller K/F-18-märkningen.

Vid försäljningsdiskar för tobaksprodukter, nikotinvätskor, tobakssurrogat, röktilbehör och elektroniska cigaretter ska ett anslag som informerar om åldersgränser för försäljningen finnas väl synligt för kunderna (tobakslagen 53 § 3 mom.). Det ska finnas ett anslag om försäljningsförbud vid varje försäljningsdisk där dessa produkter säljs.

4. Beslutsfattande och sökande av ändring

Beslut om detaljhandelstillstånd fattas av den kommunala tillsynsmyndighet som avses i 8 § i tobakslagen. Kommunen ska anmäla till Valvira att tillstånd beviljats (tobakslagen, 49 §). Anmälan sker så att den kommunala tillsynsmyndigheten för in uppgifterna i fråga direkt i detaljhandelstillståndsregistret. Det är inte nödvändigt att skicka en kopia av tillståndsbesluten till Valvira.

Dnr 6048/06.10.06.00/2016

15.8.2016

Tillståndsbeslutet, som undertecknats av den kommunala tillsynsmyndigheten, och anvisningar för sökande av ändring skickas per post till den sökande för kännedom. Som bilaga till tillståndsbeslutet skickas också ett detaljhandelstillståndsdokument som näringsidkaren ska hålla framlagd på försäljningsstället vid varje försäljningsdisk för tobaksprodukter och nikotinvätskor (se kapitel 5).

Kommunen uppbär en avgift enligt en av kommunen godkänd taxa för behandling av ansökan om detaljhandelstillstånd och behandling av anmälan om detaljhandel med nikotinvätska (tobakslagen 90 §). Anvisningar om anförande av grundbesvär bör skickas till näringsidkaren som bilaga till tillståndsavgiften.

Ändring i beslut om detaljhandelstillstånd får sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen i enlighet med förvaltningsprocesslagen (586/1996). Ändring i beslut som gäller taxor får sökas med iakttagande av vad som i kommunallagen (410/2015) föreskrivs om sökande av ändring (tobakslagen 106 §). De rättsmedel som är möjliga enligt kommunallagen är begäran om omprövning och kommunalbesvär. Besluten kan verkställas även om de överklagas. Besvärsinstanserna har dock rätt att förbjuda eller avbryta verkställigheten högst till dess överklagandet har avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut (tobakslagen 108 §).

En näringsidkare som är missnöjd med en avgift som grundar sig på en taxa som godkänts av kommunen kan anföras grundbesvär enligt 9 § i lagen om verkställighet av skatter och avgifter (706/2007). Fakturan ska betalas senast på den angivna förfallodagen även om grundbesvär har anförts. Grundbesvär kan anföras med motiveringen att en offentlig fordran har påförts eller debiterats felaktigt. Grundbesvär kan anföras inom fem år räknat från början av det år som följer på det år då fordran har påförts eller debiterats.

5. Detaljhandelstillståndet ska hållas framlagt

Detaljhandelstillståndet ska hållas framlagt för kunderna vid försäljningsdisken (tobakslagen, 47 §). Som bilaga till beslutet om detaljhandelstillståndet ska innehavaren av tillståndet skickas ett separat detaljhandelstillståndsdokument som ska hållas framlagt. Dokumentet är nationellt enhetligt. Detaljhandelstillståndet ska hållas framlagt för kunderna vid varje försäljningsdisk för tobaksprodukter och nikotinvätskor. Näringsidkaren kan således kopiera så många exemplar av detaljhandelstillståndsdokumentet som behövs och lägga fram dem vid varje försäljningsdisk. Dokumentet ska vara i minst A5-storlek (social- och hälsovårdsministeriets detaljhandelsförordning, 1 §).

Det detaljhandelstillstånd som ska hållas framlagt ska innehålla uppgifter om tillståndsinnehavaren, tillståndsnumret, försäljningsställets namn och adress samt myndigheten som beviljat tillståndet och kontaktuppgifter till denna. Användningen av ett nationellt enhetligt detaljhandelstillstånd som

Dnr 6048/06.10.06.00/2016

15.8.2016

ska hållas framlagt förebygger förekomsten av felaktiga detaljhandelstillståndsdokument och underlättar också den övervakning av tobakslagen som utförs av såväl medborgarna som myndigheterna.

6. Om detaljhandelstillståndet ändras eller försäljningen upphör

Enligt 49 § i tobakslagen ska innehavaren av ett detaljhandelstillstånd underrätta kommunen om förändringar i de uppgifter som lämnats i ansökan om detaljhandelstillstånd samt om försäljningen upphör. Kommunen ska också underrättas om förändringar som sker i de uppgifter som lämnats i anmälan om detaljhandel med nikotinvätskor. Anmälan kan göras på samma utskrivbara ansökningsblankett som används vid ansökan om detaljhandelstillstånd (se punkt 3.2.3). Anmälan kan åtminstone inte tills vidare göras på en elektronisk blankett, utan den ska lämnas in till kommunen i pappersform.

Ändringsanmälan kan göras bland annat om ändringar som gäller tillståndsinnehavarens firma, försäljningsställets namn, försäljningsdiskarnas placering eller antal (till exempel inrättande av en ny försäljningsdisk) och försäljningsställets typ. Anmälan ska göras också i sådana fall där näringsidkaren i samband med ansökan om detaljhandelstillstånd har uppgett att försäljningen omfattar endast tobaksprodukter men senare ändå planerar att börja sälja också nikotinvätskor. I annat fall kan det bli fråga om ett nytt tillstånd, såsom t.ex. när näringsidkaren (ägarbyte), FO-numret eller försäljningsställets adress ändras. Om adressen ändras till exempel på grund av att kommunen ändrar namnet på gatan behöver inget nytt tillstånd sökas, utan adressändringen ska då anmälas till de kommunala myndigheterna. Näringsidkaren ska också underrätta kommunen om försäljningen av tobaksprodukter och nikotinvätskor upphör.

Genom anmälningsskyldigheten säkerställs att uppgifterna om innehavaren av detaljhandelstillståndet hålls uppdaterade. Därför ska anmälningar om ändringar och försäljning som upphört göras så fort som möjligt, dock inom rimlig tid efter att ändringen skett eller försäljningen upphört. Tillståndsinnehavaren har fullgjort sin anmälningsskyldighet då han eller hon har anmält de ändrade uppgifterna till den kommunala myndigheten. Det bör observeras att om sådana väsentliga uppgifter som enligt 49 § i tobakslagen ska anmälas trots en skriftlig varning inte anmäls kan kommunen under vissa förutsättningar återkalla detaljhandelstillståndet antingen för viss tid eller permanent (tobakslagen 97 §; se även punkterna 9.1.1 och 9.1.2).

De ändrade uppgifterna införs i detaljhandelstillståndsregistret. Det är viktigt att uppgifterna i registret är riktiga och aktuella bland annat med tanke på tillsynen över tobaksförsäljningen och debiteringen av övervakningsavgifter. Om till exempel en ny försäljningsdisk inrättas eller försäljningen utvidgas till att omfatta nikotinvätskor kan detta påverka storleken av den årliga övervakningsavgiften, och debiteringen av övervakningsavgiften upphör när näringsidkaren har anmält att försäljningen har upphört.

Dnr 6048/06.10.06.00/2016

15.8.2016

Kommunen ska underrätta Valvira om tillstånd som beviljas och återkallas, om förändringar i fråga om tillstånd, om förseelser vid försäljning och om försäljning som upphör (tobakslagen 49 §). Anmälan sker så att den kommunala tillsynsmyndigheten för in uppgifterna i fråga direkt i detaljhandelstillståndsregistret.

7. Register över detaljhandelstillstånd och anmälningar om partihandel samt offentligt register

För behandling, övervakning och statistikföring av tillstånds- och anmälningsförfaranden enligt tobakslagen för Valvira och kommunerna ett register över detaljhandelstillstånd och anmälningar om partihandel (tobakslagen 95 §). I registret införs uppgifter om de näringsidkare som har beviljats detaljhandelstillstånd eller som har ansökt om ett sådant tillstånd. Vidare registreras också näringsidkare som har gjort en anmälan om ändring av detaljhandelstillstånd eller upphörande av försäljning eller en anmälan om detaljhandel med nikotinvätska. Också näringsidkare som har gjort en anmälan om partihandel med tobaksprodukter och nikotinvätskor antecknas i registret. Valvira svarar för att registrets datasystem fungerar. Valvira svarar för administrationen av registret och fungerar samtidigt som registermyndighet i tillstånds- och anmälningssystemet.

På myndighetsbehandling av uppgifter som hänför sig till tillståndsförvaltning och anmälningar tillämpas lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) och personuppgiftslagen (523/1999). Registret över detaljhandelstillstånd och anmälningar om partihandel är ett personregister, eftersom det innehåller uppgifter om näringsidkaren och också gör det möjligt att gruppera uppgifterna till exempel kommunvis.

Uppgifterna som ska registreras har inskränkts så att bara de nödvändiga uppgifter som anknyter till övervakningen registreras. Enligt 95 § 2 mom. ska följande uppgifter registreras:

- 1) sökandens eller anmälarens namn, firma och kontaktuppgifter i Finland, personbeteckning eller företags- och organisationsnummer samt adressen till försäljningsstället för produkterna
- 2) tillståndsnummer, uppgifter om verksamhet och egenkontroll för vilka det har beviljats tillstånd eller gjorts anmälan samt om brott mot tobakslagen och överträdelse av bestämmelser, föreskrifter och förbud som har utfärdats med stöd av den och uppgifter om påföljderna för dessa samt uppgifter om tillståndsmyndigheternas inspektioner och resultaten av dessa
- 3) övriga uppgifter som behövs för handläggning, övervakning och statistikföring av tillstånds- och anmälningsärenden.

Uppgifter om näringsidkaren bevaras i registret i fem år efter det att försäljningen upphört eller detaljhandelstillståndet återkallats.

Det förs också ett offentligt register över detaljhandelstillstånd för och anmälningar om tobaksprodukter och nikotinvätskor. Det är tillgängligt för både partiförsäljarna och medborgarna på internet (www.valvira.fi). Med

Dnr 6048/06.10.06.00/2016

15.8.2016

avvikelse från 16 § 3 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) kan tillståndshavarens och anmälarens namn, tillstånds- och anmälningsnummer och för allmänt bruk avsedda adress- och kontaktuppgifter offentliggöras som sådana i registret.

8. Övervakning av detaljhandel

8.1. Tillståndshavarens egenkontroll

Den som innehar detaljhandelstillståndet ansvarar i första hand för övervakningen av detaljhandeln med tobaksprodukter och nikotinvätskor. Han eller hon ska se till att personalen på försäljningsstället är förtrogen med bestämmelserna om detaljhandel och att dessa bestämmelser iakttas. Tillståndshavaren ska också organisera försäljningen så att försäljaren fortlöpande kan övervaka en köpsituation. Verksamhet som strider mot bestämmelserna i tobakslagen kan leda till personligt ansvar och straffrättslig påföljd, till exempel böter för brott vid försäljning av tobak.

En näringsidkare som säljer tobaksprodukter, tobakssurrogat, röktilbehör, elektroniska cigaretter eller nikotinvätska ska på egen bekostnad göra upp och genomföra en plan för egenkontroll för att förhindra att produkterna i fråga säljs eller på annat sätt överläts till personer som inte har fyllt 18 år (tobakslagen, 54 §). Planen för egenkontroll ska göras upp och genomföras med iakttagande av de krav som anges i social- och hälsovårdsministeriets detaljhandelsförordning. En godtagbar plan för egenkontroll är en förutsättning för att detaljhandelstillstånd ska beviljas (se punkt 3.4.2). Innehavaren av detaljhandelstillståndet har en central roll i fullföljandet av förbudet mot försäljning till minderåriga och övervakningen av detsamma.

Valvira har sammanställt en anvisning för egenkontroll av försäljningsförbudena enligt tobakslagen som är avsedd som hjälpmedel för näringsidkarnas egenkontroll och introduktionen av butikspersonal. Anvisningen innehåller en färdig modell till en plan för egenkontroll som näringsidkaren kan fylla i och ta i bruk för varje enskild butik. Det är också möjligt att skräddarsy en plan som lämpar sig för näringsidkarens specifika behov.

8.2. Myndighetstillsyn

Kommunen ska inom sitt område övervaka bland annat efterlevnaden av bestämmelserna om försäljning och annan överlåtelse av tobaksprodukter och nikotinvätskor, förbud mot marknadsföring och framläggande samt rökförbud och rökrestriktioner (tobakslagen, 8 §).

8.2.1. Kommunens övervaknings- och anmälningskyldigheter och förfarande i övervakningssituationer

Om kommunen i sin tillsynsuppgift inom sitt område upptäcker verksamhet som strider mot tobakslagen eller bestämmelser som utfärdats med stöd av den kan kommunen förbjuda denna verksamhet (tobakslagen, 96 §). Kommunen har prövningsrätt när det gäller påförande av förbud. I många fall är en varning till näringsidkaren tillräcklig för att rätta till en lagstridig

Dnr 6048/06.10.06.00/2016

15.8.2016

verksamhet. En förutsättning för att förbud ska kunna påföras är att kommunen har observerat en överträdelse av bestämmelserna i sin tillsynsuppgift.

Kommunen kan anmäla brott mot tobakslagen till polisen eller Valvira. I många fall är det önskvärt att ett brott mot tobakslagen inte leder enbart till ett beslut om förbud som meddelas av kommunen, utan till exempel försäljning av tobaksprodukter till minderåriga bör i regel alltid polisanmälas. Kommunen kan vid behov förena ett förbud eller ett åläggande som kommunen meddelar med vite eller hot om att en åtgärd som inte vidtagits inom utsatt tid utförs på den försumliges bekostnad (tobakslagen, 105 §).

För att ett detaljhandelstillstånd ska kunna återkallas förutsätts enligt 97 § i tobakslagen att kommunen eller en annan tillsynsmyndighet gett en skriftlig varning eller att en straffrättslig påföljd har utdömts. Detta ska beaktas i en tillsynssituation, eftersom det för tillgodoseendet av näringsidkarens rättsskydd måste stå klart om det är fråga om en varning som utgör förutsättning för ett återkallande av detaljhandelstillstånd, ett beslut om förbud eller någon lindrigare åtgärd (t.ex. en uppmaning). Om det exempelvis i samband med en inspektion kommer fram att reklamförbudet har överträtts ska en varning beträffande detta ges för att det senare ska vara möjligt att vid behov hänvisa till denna förseelse som en förutsättning för återkallande av detaljhandelstillståndet.

Den kommunala myndigheten kan själv från fall till fall överväga om det som påföljd för verksamhet som strider mot tobakslagen räcker att förseelsen eller försummelsen konstateras och att näringsidkaren handleds och uppmanas att korrigera situationen. Om detta inte anses vara tillräckligt kan kommunen efter att ha hört näringsidkaren ge en varning på grund av att verksamheten strider mot bestämmelserna eller förbjuda verksamheten och vid behov förena sitt förbud med vite.

8.2.2. Myndighetens inspektions- och provtagningsrätt samt rätt till information

Enligt 86 § i tobakslagen har kommunen och Valvira för tillsynen över efterlevnaden av tobakslagen och bestämmelser som utfärdats med stöd av den rätt att få tillträde till och inspektera utrymmena och verksamheten på de platser där produkter som avses i tobakslagen tillverkas, förpackas, lagras och säljs samt handlingar som behövs för övervakningen. Tillsynsmyndigheten har också rätt att av tillverkaren, importören och försäljaren av en produkt avgiftsfritt ta och erhålla prov för undersökningar av sådana produkter som avses i tobakslagen. Inspektioner får dock inte utsträckas till utrymmen som är avsedda för boende av permanent natur, om det inte är nödvändigt för att utreda omständigheter som är föremål för inspektion och det finns grundad anledning att misstänka ett brott vid försäljning av tobak eller ett brott vid marknadsföring av tobak. Bestämmelser i övrigt om inspektioner enligt tobakslagen finns i 39 § i förvaltningslagen (434/2003).

Enligt 87 § i tobakslagen har kommunen och Valvira, avgiftsfritt och trots sekretessbestämmelserna, rätt att av tillverkare, importörer och försäljare

Dnr 6048/06.10.06.00/2016

15.8.2016

av produkter som avses i tobakslagen och av andra myndigheter få uppgifter som är nödvändiga för att utreda verksamhet som strider mot tobakslagen och mot bestämmelser och föreskrifter som utfärdats med stöd av den. Med nödvändiga uppgifter avses sådana uppgifter utan vilka det är omöjligt att utreda huruvida näringsidkaren har brutit mot lagen.

Om de prover som avses i 86 § i tobakslagen eller de uppgifter som avses i 87 § i samma lag inte ges inom utsatt tid kan tillsynsmyndigheten förena skyldigheten att lämna dem med vite. Vite får dock inte föreläggas om det finns skäl att misstänka en part för brott och det begärda materialet har anknytning till det ärende som är föremål för misstanke om brott.

9. Återkallande av detaljhandelstillstånd och brott vid försäljning av tobak

9.1. Återkallande av detaljhandelstillstånd

Kommunen kan efter eget övervägande återkalla ett beviljat detaljhandelstillstånd för viss tid eller permanent, om försummelsen eller förseelsen så kräver. Ett detaljhandelstillstånd kan återkallas om innehavaren av tillståndet trots en varning från kommunen eller en annan tillsynsmyndighet eller en straffrättslig påföljd fortsätter att bedriva en verksamhet som strider mot bestämmelserna.

Kommunen ska underrätta Valvira om detaljhandelstillstånd som återkallas och om förseelser vid försäljning (tobakslagen 49 §). Anmälan sker så att den kommunala tillsynsmyndigheten för in uppgifterna i fråga direkt i detaljhandelstillståndsregistret.

Enligt 98 § i tobakslagen ska polisen underrätta den kommun som beviljat detaljhandelstillståndet om alla lagstridiga förfaranden som den får kännedom om, om dessa kan utgöra grund för återkallande av detaljhandelstillståndet. Kommunen ska också underrättas om polisens åtgärder i frågan. Polisen kan i vissa situationer som gäller tillsynen över tobakslagen påföra bötesstraff eller i lindrigare fall utfärda en muntlig eller skriftlig varning.

9.1.1. Återkallande för viss tid

Enligt 97 § 1 mom. i tobakslagen kan kommunen återkalla ett detaljhandelstillstånd enligt tobakslagens 44 § för minst en vecka och högst sex månader, om innehavaren av detaljhandelstillståndet trots att kommunen eller en annan tillsynsmyndighet gett en skriftlig varning eller trots en straffrättslig påföljd:

- 1) säljer eller på annat sätt överlåter sådana tobaksprodukter, elektroniska cigaretter, påfyllningsbehållare, nikotinvätskor, nikotinfria vätskor för förångning eller örtprodukter för rökning vars detaljhandelsförpackningar strider mot bestämmelserna i 5 kap.
- 2) låter bli att lämna väsentliga uppgifter enligt 49 §
- 3) i strid med 51 § säljer eller på annat sätt överlåter rökfria tobaksprodukter

Dnr 6048/06.10.06.00/2016

15.8.2016

- 4) i strid med 53 § säljer eller på annat sätt överlåter tobaksprodukter, tobakssurrogat, rökstillbehör, elektroniska cigaretter eller nikotinvätskor till en person som inte har fyllt 18 år eller i strid med 56 § tillåter en person som inte har fyllt 18 år att sälja eller på annat sätt överlåta nämnda produkter
- 5) i strid med 57 § säljer eller på annat sätt överlåter tobaksprodukter, tobakssurrogat, rökstillbehör, elektroniska cigaretter eller nikotinvätskor från en automat
- 6) i strid med 58 § säljer eller på annat sätt överlåter tobaksprodukter, elektroniska cigaretter eller nikotinvätskor till konsumenter med hjälp av ett medel för distanskommunikation
- 7) i strid med 68 § marknadsför tobaksprodukter, tobakssurrogat, rökstillbehör, tobaksimitationer, elektroniska cigaretter eller nikotinvätskor
- 8) i strid med 71 § håller tobaksprodukter, tobakssurrogat, elektroniska cigaretter eller nikotinvätskor eller deras varumärken synliga på försäljningsstället.

I punkt 2 ovan avses en situation där tillståndshavaren underlåter att underrätta kommunen om ändringar i de uppgifter som han eller hon har lämnat i tillståndsansökan eller anmälan om detaljhandel med nikotinvätskor. Ett tillstånd kan återkallas till exempel om tillståndshavaren i samband med ansökan om tillståndet har uppgett att försäljningen endast omfattar tobaksprodukter men senare börjar sälja också nikotinvätskor utan att anmäla detta till kommunen och trots en varning fortfarande inte lämnar de begärda uppgifterna. Med väsentliga uppgifter avses också till exempel ändring av ett företags firma.

En förutsättning för att ett detaljhandelstillstånd ska kunna återkallas är således att kommunen eller en annan myndighet har gett innehavaren av detaljhandelstillståndet en skriftlig varning eller påfört honom eller henne en straffrättslig påföljd till följd av någon av de överträdelser av tobakslagen som avses i punkterna 1–8 ovan och innehavaren av tillståndet trots detta fortsätter att bedriva den lagstridiga verksamheten. Upprepad verksamhet innebär inte nödvändigtvis att till exempel försäljning av tobak till minderåriga, som förbjuds i lag, skulle fortsätta efter en varning, utan att den lagstridiga försäljningen har upprepats också bedömd på annat sätt.

Ett tillstånd som har återkallats för viss tid träder i kraft efter att den utsatta tiden löpt ut utan en separat ny ansökan.

9.1.2. Permanent återkallande

Kommunen kan återkalla ett detaljhandelstillstånd permanent om innehavaren av detaljhandelstillståndet trots att tillståndet återkallats för viss tid fortsätter eller upprepar en sådan lagstridig verksamhet som avses ovan i punkterna i underkapitlet 9.1.1 och gärningen inte kan betraktas som ringa (tobakslagen, 97 § 2 mom.). Ett tillstånd kan återkallas permanent till exempel om en tillståndshavare genast när återkallandet av tillståndet för

Dnr 6048/06.10.06.00/2016

15.8.2016

viss tid upphör fortsätter att bedriva verksamhet som strider mot tobakslagen. Ett tillstånd kan alltså inte återkallas permanent utan att tillståndet först återkallas för viss tid.

Ett detaljhandelstillstånd som återkallats permanent kan beviljas på nytt på ansökan tidigast två år efter återkallandet (tobakslagen 45 § 2 mom.). I bedömningen av om förutsättningarna för beviljande uppfylls ska då beaktas i synnerhet att den sökande i sin plan för egenkontroll ska kunna bevisa sin kapacitet att ansvara för en tillräcklig övervakning av försäljningen.

9.1.3. Prövning vid återkallande av detaljhandelstillstånd

Ett detaljhandelstillstånd kan återkallas om näringsidkaren har visat sig vara olämplig som försäljare av de produkter som avses i tobakslagen och det främsta syftet med påföljden är att förebygga de skador som orsakas av lagstridig försäljning. Med hänsyn till proportionalitetsprincipen bör återkallande av tillstånd inte tillämpas som första påföljd om det är fråga om helt sporadiska förseelser som inträffat trots ett fungerande system för egenkontroll. Återkallande av tillstånd är en myndighetsåtgärd som ingriper i individens rättsliga ställning och som har strängare verkningar än ett avslag på en ansökan om tillstånd. Kommunen bör dessutom då den överväger påföljder i enlighet med proportionalitetsprincipen beakta samverkan av olika påföljder, dvs. sanktionskumulationen.

9.2. *Brott vid försäljning av tobak*

Tobakslagens 109 § föreskriver om straff vid överträdelse av bestämmelserna om försäljning och annat överlåtande av tobaksprodukter, nikotinvätskor och rökfria tobaksprodukter.

Böter eller fängelse i högst sex månader för brott vid försäljning av tobak kan ådömas den som uppsåtligen

- 1) i strid med 53 § 1 mom. säljer eller på annat sätt mot ersättning överlåter eller förmedlar tobaksprodukter eller nikotinvätska till den som inte har fyllt 18 år
- 2) i strid med 51 § säljer eller på annat sätt mot ersättning överlåter eller förmedlar rökfria tobaksprodukter
- 3) i strid med 44 § i näringsverksamhet säljer eller på annat sätt överlåter tobaksprodukter eller nikotinvätska utan detaljhandelstillstånd eller utan att göra en anmälan om detaljhandel med nikotinvätskor enligt 48 §
- 4) i strid med 60 § i partihandel säljer eller på annat sätt överlåter tobaksprodukter eller nikotinvätska till någon annan än en sådan aktör som avses i den paragrafen.

Dnr 6048/06.10.06.00/2016

15.8.2016

10. Avgifter för tillstånd och övervakning

Kommunen ska hos näringsidkaren ta ut avgifter för tillstånds- och tillsynsuppgiften enligt tobakslagen. Kommunen uppbär avgifter enligt en av kommunen godkänd taxa för behandling av ansökan om detaljhandelstillstånd, anmälan om detaljhandel med nikotinvätska och anmälan om partihandel (tobakslagen, 90 §). Med avgiften täcks kostnaderna för behandling av detaljhandelstillstånd och anmälan om partihandel och beslut om tillstånd. En avgift för behandling av tillståndsansökan tas ut också i det fall att tillstånd inte kan beviljas eller att tillstånd beviljas bara för en viss tid. Kommunen ska bestämma avgifterna för behandling av ansökningar och anmälningar så att beloppet motsvarar högst totalkostnaderna för att producera prestationen.

Dessutom tar kommunen hos den som har ett detaljhandelstillstånd enligt 44 § eller som har beviljats detaljhandelstillstånd enligt den gamla tobakslagen och hos den som har gjort en anmälan om partihandel ut en årlig övervakningsavgift för varje försäljningsdisk enligt en taxa som den har godkänt (tobakslagen, 91 §). Övervakningsavgiften är högst 500 euro per försäljningsdisk. Om aktören säljer både tobaksprodukter och nikotinvätskor uppbärs högst dubbel övervakningsavgift. På samma sätt som avgiften för behandling av detaljhandelstillstånd och anmälan, uppbärs också den årliga övervakningsavgiften för tillstånd som beviljas för viss tid. Den årliga övervakningsavgiften täcker all övervakning av försäljningen, såväl den som ingår i kommunens tillsynsplan som annan övervakning av försäljningen och övervakningsåtgärder, såsom inspektioner, vilka vidtas till följd av misstänkta förseelser i samband med ett detaljhandelstillstånd. Övervakningsavgiften täcker även kommunens kostnader för utbildning och för underhållet av detaljhandelstillståndssystemet. Eftersom den årliga övervakningsavgiften fastställs per försäljningsdisk bör antalet försäljningsdiskar beaktas vid fastställandet av avgiftens storlek. Antalet försäljningsdiskar anger i huvuddrag omfattningen av försäljningsverksamheten och behovet av övervakning.

Kommunen tar för varje år ut en övervakningsavgift för den verksamhet som bedrivs på basis av de detaljhandelstillstånd och anmälningar om partihandel som är i kraft i början av året. Om ett detaljhandelstillstånd beviljas eller en anmälan om partihandel görs under årets gång eller om verksamheten bedrivs under kortare tid än ett år kan kommunen ta ut en övervakningsavgift som står i proportion till verksamhetens längd. Avgifter enligt den nya tobakslagen kan tas ut från och med den 1 januari 2017.

11. Lagar och förordningar

Tobakslagen (29.6.2016/549)

Kommunallagen (10.4.2015/410)

Lagen om verkställighet av skatter och avgifter (15.6.2007/706)

Förvaltningslagen (6.6.2003/434)

